

Ad kowmy

Category: Geň-taňsy wakalar, Kitapcy

написано kitapcy | 24 январа, 2025

Ad kowmy AD KOWMY

• Ad kowmunyň gelip çykyşy

Araplar gelip çykyşy boýunça sami kowmundan bolan uly halklaryň biridir. Olaryň gözbaşy iňňän gadymy zamanlara uzap gidýär. Sami halklary Nuh pygamberiň (a.s) ogly Samdan gaýdyp, soň-soňlar ulalyp, birnäçe şahamçalara bölünen halklaryň uly şahalarynyň biridir.

Sami dillerinden biziň günlerimize çenli saklanyp galany diňe arap dilidir. Şeýle-de, Sami halklarynyň düýp gelip çykan ýeriniň Babylystan däl-de, Arap ýarymadasydygyny-da belläp geçmek gerek.

Ady-ula kowmy demirgazykdan günorta çenli halklaryň göçhä-göçlüginden öňem Arap ýarymadasynda oturymly ýaşan we medeniýet taýdanam iň ösen kowumlaryň biri bolupdyr. Olaryň ýene biri Semud kowmudyr.

Ad kowmy araby-aribeden (pro arap) hasaplanýandygyna görä, olara arassa arap diýip bolar. Araby-aribe Samyň Lawez we Erem diýen oglundan, Addy-ula bolsa Eremiň baş oglunyň biri Aws ibn Ezmden gaýdýar. Umuman aýdanda, Aws ibn Ezmiň nesilleri Ady-ula diýip ýatlanýar.

• Ad kowmunyň ýaşan ýerleri

Adlar Ýemen bilen Omanyň arasyndaky Ahkafy, Hadramautdyr Şuhar sebitlerini ýurt edinipdir. Häzir Hadramaut daglarynda ýaşayan taýpanyň gepleýän ukaýli diliniň ad dilinden galan dildigi çak

edilýär.

Hut pygamber (a.s) hem hut şu ýerlerde pygamberlik edipdir. Şeýle-de, Ibni-Rüşd jülgesinde Nebiullah-Hud atly obanyň hem bardygyny we bu obada Hut pygamberiň (a.s) ýaşandygyny belläp geçmek gerek.

Ahkaf (Dehna) – Nejid, Ýemen, Hadramaut daglary bilen gurşalan akyp ýatan çägelik «ummandyr» we munuň içine aralaşmaga hiç kim milt edip bilmeýär. Geografik kartalarda bolsa, bu ýerler boş we adam aýagy sekmedik ýer hökmünde görkezilýär.

Hadramautyň demirgazygyna ýanaşýan ýerlere Ahkaf diýilýär. Dehna – ekerançylykdan, ýaşar ýaly ýerden juda alysdan bolup, üstünde guş uçmaýar. Agaç beýle-de dursun, bir garyş ot ösmeýär. Hatda Afrikanyň Sahara çölündenem beter ýer.

Çägäniň çuňlugy ortaça 120 metrdenem çuň bolup, aňňat-aňňat alaňlar 300 metre çenli galýan deňiz tolkunlary ýaly ikiýana çaykanyp ýatyr. Öňi-ardy görünmez çäge ummanyň arasynda käte gabat gelinýän gorkunç çöwlümlere (girdaplara) «Bahrus-Safi» diýilýär.

Bu çöwlümleriň nirde bolýanyňy daş-töweregine birikýän ak çägeli çöllerden bilip bolýar. (Bu ýerleriň birine häzir Rubh Al-Khali diýilýär.)

• Ad kowmunyň ýazgysy

Ýemen we Hadramaut taraplarda Ad kowmunyň «Müsned» ady berlen hat-ýazuwynyň bolandygy aýdylýar. Makriziniň aýtmagyna görä, olaryň ýazuwy sagdan çepe, biri-birinden aýry harplar bilen ýazylypdyr. Munuň Sami ýazuwyna meňzeşligi bolman, nirden çykandygy, nirden alyndandygy häzirlikçe nämälimligine galýar.

• Rowaýat

Rawylar rowaýat kylarlar, Ad araplarda ilkinji bolup hökümdarlyk süren şahsdyr. Ol Ahkafda döwlet gurupdyr. Ad ýogalansoň onuň ogullary Şedit, Şetdat, Erem hökümdarlyk edipdir. Şetdat özüni hudaý sanyp, hatda behişte öýkünip Erem bagy diýlen jenneti bagy-bossany gurdurypdyr..

Gurhanda bu barada şeýle diýilýär:

«Rebbiň Ad (kowmuna) we belent sütünleriň eýesi Ereme näme edendigini görmediňmi? Özem şäherleriň içinde oňa meňzeşi heniz ýokdy.» (Seret: «Fejr» süresi, (89)/6-8).

Taryhy barlaglar Şedit bilen Şetdadyň Beni Himýerdendigini görkezýär. Adlar soň-soňlar ikä bölünip, birine Huljan, beýlekisine Lukman hökümdarlyk edýär. Allatagala bularyň arasyna Hut pygamberi ugradýar. Huljanyň taýpasy pygambere garşy gidip, heläk bolýar. Lukmanyň taýpasy hak ýoluna eýerensoň, uzak wagtlap dowam edipdir. Bu taýpa Kahtanileriň üstün çykan döwürlerine çenli ýaşapdyr. Ahyrynda Ýarub (Kahtanyň ogly) olaryň ýaşayan ýerlerini basyp alansoň, Hadramuta gelip ýerleşýärler we Hadramaut diýlen hökümdaryň çaknyşyklary netijesinde goňşy kowumlaryň arasyna garylyp-gatylyp gidýärler. Olaryň arasyndan diňe Beni Bekr ibn Mugawýýa ibn Bekr ibn Ad dowam edip, Ady-Sanyýäni (Ikinji Ad) emele getiripdir.

Ad kowmy binagärlikde diýseň ösen sepgitlere ýetipdir. Häli-häzirlerem Ýemen we Hadramaut sebitlerinde gabat gelýän birnäçe şäherdir uly-uly köşkleriň, suw bentleriniň harabalyklary Ad kowmundan galandygy aýdylýar.

«Siz her depäniň üstünde bir bina-alamat gurup öz göwnüňi hoşlaýarsyňyzmy? Beýik we ykjam binalary gurup, müdimilik galarys öýdýärsiňizmi? Tutup saklan wagtyňyzam diýdimzorlar kimin saklaýarsyňyzmy?»

(«Şuara» süresi (26)/128-130]

Çeşme: Mahmud ESAD «Yslam taryhy»,
«Marifet» neşirýaty, Stambul-1983.

Anons: Indiki makala «Kuranda Ad kowmy» Geň-taňsy wakalar